

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur
De heer ir. J.F. Rummenie
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 00
fax 070 312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 5 maart 2025

betreft Tiende voortgangsrapportage Natuur (VRN) 33576, AF

ons kenmerk 176303U

Geachte heer Rummenie,

De leden van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) hebben met belangstelling kennisgenomen van uw brief van 20 december 2024¹ waarin de tiende Voortgangsrapportage Natuur (VRN) wordt aangeboden. De leden van de fracties van de **BBB**, **GroenLinks-PvdA**, het **CDA**, de **SP** en de **PvdD** hebben naar aanleiding hiervan een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de fractie van de SP hebben zich aangesloten bij de vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA. Daarnaast hebben de leden van de fracties GroenLinks-PvdA en de SP een aantal vragen en opmerkingen gezamenlijk geformuleerd.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de BBB

Eerder stelden de leden van de fractie van de BBB vragen aan toenmalig minister voor Natuur en Stikstof (Van der Wal-Zeggelink) met name over het bepalen van de stand van de natuur, het monitoren van de ontwikkelingen van de natuur, de resultaten en met name het stelsel van dataverzameling en de bijbehorende procedures en organisaties, die hiervoor verantwoordelijk zijn en op wiens oordeel de verantwoordelijke bewindspersonen het beleid en besluiten baseren.² De leden van de BBB-fractie hebben al eerder vragen aan de minister voor Natuur en Stikstof hierover gesteld bij brief van 7 november 2023 en 12 maart 2024. De minister heeft op 30 januari 2024 respectievelijk 23 mei 2024 op deze brieven gereageerd.³

Uw voorganger heeft niet alle vragen van de leden van de fractie van de BBB beantwoord, maar verwezen naar statistische bewerkingen en extrapolaties uit de aangeleverde data. Bovendien waren deze antwoorden veelal verwijzingen naar processen en procedures en geen inhoudelijke antwoorden

¹ Kamerstukken I 2024/25, 35 576, AF.

² Kamerstukken in het dossier: 34.985 Aanvullingswet natuur Omgevingswet.

³ Kamerstukken I 2023/24, 34 985, T; Kamerstukken I 2023/24, 34 985, U.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 2

over de kennis van organisaties en personen die aan de basis staan van de beeldvorming over de stand van de natuur in ons land.

De vragen waar de leden van de BBB-fractie graag alsnog antwoord op zouden krijgen betreffen de betrouwbaarheid van de data: wanneer deze niet juist, niet volledig of door ondeskundige waarnemers of door niet-objectieve (anti-jacht) organisaties worden aangeleverd. Uw voorganger stelt dat het stelsel een neutraal stelsel is, maar de leden van de BBB-fractie bestrijden dat. Het stelsel is gevoed door niet-neutrale organisaties, de procedures zijn gebrekkig en de data onvolledig en aangeleverd door vrijwilligers die zonder aantoonbare of vereiste kennis of erkende opleiding zich 'expert' mogen noemen. Dit leiden de leden van de BBB-fractie af uit diverse informatiebronnen, waaronder de websites van de betrokken organisaties zelf. Het vertrouwen van uw voorganger in de objectiviteit, de kwaliteit van waarnemingen en data en de deskundigheid van de partijen waarmee uw ministerie samenwerkt is volgens deze leden daarom onvoldoende onderbouwd. Het beeld van de voortgang van de natuur in Nederland wordt hierdoor onjuist beïnvloed.

Omdat zelfs de inzichten, voor wat betreft de stand van - en de ontwikkeling van de natuur op zichzelf aan nieuwe inzichten onderhevig zijn, vragen de leden van de BBB-fractie u om de eerder gestelde vragen over de procedures, het stelsel van - en de organisaties die 'natuurdata' aanleveren aandachtig mee te nemen in de beantwoording van hun aanvullende vragen naar aanleiding van de 10e voortgangsrapportage Natuur. Een compleet, objectief en onafhankelijk beeld van de stand van de natuur is immers een belangrijke onderlegger onder het te ontwikkelen natuurbeleid.

De vragen die de leden van de fractie van de BBB aan u willen stellen hebben betrekking op de 10e voortgangsrapportage Natuur en betreffen aanvullende vragen naar aanleiding van de beantwoording d.d. 23 mei 2024.

Aanvullende vragen naar aanleiding van het verslag van een nader overleg d.d. 23 mei 2024.⁴

In antwoord op vraag 1 van de leden van de BBB-fractie heeft uw voorganger geantwoord:

*"Trendmonitoring vindt plaats via meetprogramma's van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Zo worden konijnen en hazen geteld binnen het meetprogramma Dagactieve Zoogdieren. Monitoring in het kader van een meetprogramma vindt altijd plaats op basis van een monitoringsprotocol dat eisen stelt aan de manier van tellen. Een onjuiste telling die niet voldoet aan het protocol zal worden afgekeurd en niet worden meegenomen in de berekeningen. Meetprogramma's van het NEM leveren populatietrends op. Voor populatiemonitoring is het niet nodig om een volledig beeld te geven van alle levende individuen. Door het jaarlijks op reproduceerbare wijze verzamelen van gegevens kan (bij voldoende meetpunten) een populatietrend worden berekend die een (ook statistisch) betrouwbaar inzicht geeft in de (mate van) voor- of achteruitgang van een soort."*⁵

⁴ Wijziging van de Omgevingswet en enkele andere wetten in verband met de overgang van de Wet natuurbescherming naar de Omgevingswet (Aanvullingswet natuur Omgevingswet) [Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U](#).

⁵ [Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U](#), p. 11.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 3

De leden van de BBB-fractie vragen of u de protocollen en kwaliteitseisen welke hieraan gesteld worden aan de Kamer beschikbaar kunt stellen. Daarnaast vragen zij of u kunt aangeven welke meetpunten er zijn, hoeveel en waar.

In antwoord op vraag 2 van de leden van de BBB-fractie heeft uw voorganger geantwoord:

*"Daarnaast moeten ze beschikken over de nodige expertise om waarnemingen te kunnen doen. Afhankelijk van het monitoringsprogramma kan examinering onderdeel zijn van de training. Daarbovenop volgen waarnemers aanvullende cursussen en worden ze intensief opgeleid binnen werkgroepen door soortexperts. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (hierna: CBS) speelt als onafhankelijke partij een belangrijke rol in het validatieproces. Zo worden de protocollen gevalideerd door het CBS. De tellingen van de waarnemers ondergaan een proces van validatie door soortenorganisaties en het CBS voert daarna verschillende onafhankelijke controles uit op de data. Dit gehele validatieproces borgt de kwaliteit van de resultaten."*⁶

De leden van de BBB-fractie vragen of het klopt dat de tellingen van waarnemers van de soortenorganisaties worden gecontroleerd door vrijwilligers van dezelfde soortenorganisaties. Ook informeren zij of u kunt aantonen hoe vaak het CBS onafhankelijke controles op de data heeft uitgevoerd en wat hiervan de bevindingen zijn.

De leden van de BBB-fractie hebben onder 3. opgemerkt dat:

*"(de) Zoogdiervereniging maar ook het Netwerk Ecologische Monitoring (...) zelf de zwakke plekken aan[geven] in hun methoden (onvolledige waarnemingen/ alleen exoten doorgeven, opportunistische meldingen, gebrek aan vrijwilligers, gebrek aan soortenkennis (die ook geen vereiste is om data te kunnen leveren))"*⁷ en de volgende vraag gesteld: *"Hoe kunt u met stelligheid vertrouwen op de data van een monitoringsysteem dat door de beheerders zelf zeer kritisch wordt beoordeeld?"*⁸

Uw voorganger antwoordde als volgt:

"De monitoringsprogramma's binnen het NEM hebben mijn vertrouwen. Het CBS brengt jaarlijks een kwaliteitsrapportage uit waarin per meetprogramma de kwaliteit en betrouwbaarheid van de resultaten wordt beschreven. Het CBS oordeelt dat de kwaliteit van de meetprogramma's van het NEM hoog is.

*Het NEM bestaat al 25 jaar en doet jaar in jaar uit vaste tellingen per soortgroep zodat er betrouwbare trends berekend kunnen worden. De soortenorganisaties die per soortgroep de monitoring aansturen, beschikken over een grote groep experts die samen met zo'n 16.000 bevlogen vrijwilligers betrouwbare metingen waarborgen."*⁹

De leden van de BBB-fractie vragen hoe u het getal van 16.000 vrijwilligers onderbouwt. De ledenaantallen van de soortenorganisaties tellen immers niet zoveel leden en het is algemeen bekend dat

⁶ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 14.

⁷ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 14.

⁸ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 14.

⁹ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 14.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 4

bij diertellingen slechts een gering percentage van de leden actief deelneemt en bovendien hiervoor niet (aantoonbaar) gekwalificeerd is, aldus de leden van de BBB-fractie. Een illustratief voorbeeld in dit verband is dat iedereen kan deelnemen aan bijvoorbeeld de nationale vogeltelling, ook gezinnen met kleine kinderen en volstreekte leken op dit gebied voor wat betreft kennis van vogels.

Uw voorganger antwoordde met betrekking tot vraag 3 voorts:

*"Ook specifiek voor de trends voor konijn en haas oordeelt het CBS dat de kwaliteit van de landelijke trends goed is. Voor deze soorten bevat het meetprogramma voldoende meetpunten om betrouwbare landelijke aantalstrends (populatie) te leveren. Monitoring van konijnen en hazen vindt plaats in het kader van het meetprogramma Dagactieve Zoogdieren en wordt uitgevoerd tijdens vogeltellingen door getrainde vrijwilligers van Sovon."*¹⁰

De leden van de BBB-fractie vragen of u kunt aangeven over welke specifieke opleiding de vrijwilligers van Sovon (dienen te) beschikken voor wat betreft kennis van zoogdieren zoals de haas en het konijn en verzoeken u het meetprogramma Dagactieve zoogdieren aan de Kamer te sturen.

Daarnaast gaf uw voorganger met betrekking tot vraag 3. het volgende antwoord: *"De tellingen ondergaan een proces van validatie, waarna het onafhankelijke CBS trends berekent. Dat betrokken organisaties daarnaast wel blijven aansturen op verdere optimalisatie en hier transparant over zijn – zoals ook blijkt uit delen van de door u aangehaalde passages –sterken genoemde leden juist in het vertrouwen dat zij hebben in het proces. Zo geeft het CBS bijvoorbeeld aan dat in sommige provincies de tellingen schaars zijn voor betrouwbare provinciale trends. De focus van het NEM ligt tot nu toe echter op landelijke trends voor deze soorten, maar door de toegenomen behoefte aan provinciale trends is dit een onderwerp dat in de heroverweging van de meetdoelen kan worden meegenomen."*¹¹

De leden van de BBB-fractie vragen of u per provincie kunt aangeven welke data ten grondslag liggen aan de trendanalyses van het zoogdier 'haas' over de afgelopen 25 jaren. Ook horen deze leden graag hoe het besluit onderbouwd kan worden om de benuttingsjacht op de haas in 3 provincies niet te openen, waar door uw voorganger is gesteld in bovengenoemd antwoord dat *"het CBS (...) aan[geeft] dat in sommige provincies de tellingen schaars zijn voor betrouwbare provinciale trends"*.

Kunt u aangeven hoe het kan dat in de provincie Utrecht de populatie van de haas sinds jaren niet zo goed is en uitzonderlijk hoog – met het gevaar voor infectieziekten door overpopulatie – terwijl de benuttingsjacht hier sinds 3 jaar niet is toegestaan?

De leden van de BBB-fractie hebben onder 4. de volgende opmerking gemaakt:

"De regels voor tellingen van een dag-actieve zoogdiersoort als de haas zijn naar het oordeel van de leden van de BBB-fractie verbijsterend voor de echte kenner van deze diersoort. Ten eerste wordt deze 'als bijvangst door de vogelspotters van SOVON genoteerd', welke vogelkenners naar de mening van deze leden niet gekwalificeerd zijn om hazen op te sporen. Ten tweede is de haas

¹⁰ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 14.

¹¹ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 14.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 5

inmiddels in grote delen van het land geen dag-actief zoogdier meer, behalve in de paartijd, wanneer hazen 'rammelen' en elkaar in kleine groepjes achterna lopen overdag," en vervolgens gevraagd: "Hoe tellen deze vrijwilligers hazen die zich in de dekking bevinden of in het landbouwgewas ophouden?"¹²

Uw voorganger antwoordde hierop: "Het tellen van hazen gebeurt op zicht tijdens vaste looproutes in een telgebied. Bij populatiemonitoring gaat het om het genereren van een reproduceerbaar beeld, dus het werken met een vast telgebied, vaste bezoekfrequentie en bezoektijden, looproute et cetera. Zoals in antwoord op vraag 1 is beschreven, richt deze methodiek zich niet op het verkrijgen van een volledig beeld van alle aanwezige hazen (en andere soorten). Populatiemonitoring richt zich op een reproduceerbaar beeld over de tijd heen. Zodoende kunnen er betrouwbare meerjarige trends bepaald worden."¹³

De leden van de BBB-fractie vragen of u kunt aangeven of de trendanalyses ook bruikbaar zijn voor de vaststelling van de Staat van Instandhouding van soorten.

Verder hebben de leden van de BBB-fractie onder 5 en 6 de volgende vragen gesteld:
"Zijn er teldata van tellingen in de nacht beschikbaar in dezelfde gebieden waar overdag geteld wordt? (...) Jagers tellen met hun warmtebeeldcamera's en dit geeft een betrouwbaar beeld van de aanwezige hazen in de velden die zij beheren. Zijn de tellingen door de SOVON-vrijwilligers ook uitgevoerd met deze warmtebeeldapparatuur?"¹⁴

Uw voorganger antwoordde hierop als volgt:
"Tellingen in de nacht alsook met warmtebeeldapparatuur maken geen onderdeel uit van de huidige telprotocollen binnen het NEM. In het protocol voor dagactieve zoogdieren staat dat de tellingen omstreeks zonsopgang moeten plaatsvinden. Daarnaast zijn er voor konijnen tevens tellingen in de duinen, uitgevoerd door terreinbeheerders. Tijdens inspectierondes in de avonduren in voor- en najaar worden vanuit de auto op circa 250 vaste routes de konijnen geteld die zichtbaar zijn in het licht van de koplampen.

Zoals eerder aangegeven (Kamerstuk 2022Z04623), zou ik het een goede toevoeging vinden als gegevens van wildbeheereenheden (hierna wbe's) in de toekomst als aanvulling op het NEM ook gebruikt kunnen worden in de berekening van trends. Hoe meer gegevens we beschikbaar krijgen, hoe fijnmaziger ons beeld wordt. Echter is het voor de betrouwbaarheid dan wel belangrijk dat alle gegevens op een gelijke gestandaardiseerde manier zijn verzameld. Hiertoe ben ik met betrokken partijen een wildtellingenproject gestart. Zie voor verdere toelichting het antwoord op vraag 18, 19 en 20"¹⁵

De leden van de BBB-fractie vragen of u de rapportage of conclusies kunt overleggen van het wildtellingenproject.

¹² Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 15.

¹³ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 15.

¹⁴ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 15.

¹⁵ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 15.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 6

De leden van de BBB-fractie hebben uw voorganger diverse vragen gesteld over de competentie van vrijwilligers en certificering – en examinering van opleidingen van soortenorganisaties waarvan de resultaten wel worden erkend als data op grond waarvan een beeld over de natuur bepaald wordt. Uit de beantwoording van deze vragen blijkt dat “(e)r (...) geen vereiste [is] opgenomen om met meerdere vrijwilligers in groepsverband te tellen maar het is wel mogelijk”¹⁶ en dat “waarnemers over voldoende expertise beschikken en daartoe een training volgen. Afhankelijk van het meetprogramma en per onderdeel daarbinnen kan examinering onderdeel zijn van de training. Het betreft hier niet een erkende natuuropleiding, maar training speciaal bedoeld om conform het protocol te monitoren.”¹⁷

Onder 13 en 14 hebben de leden van de BBB-fractie de volgende vragen gesteld: “Wie valideert deze kennistoets?” en “Welke instantie staat garant voor een objectieve toets op het kennisniveau van deze vrijwillige tellers op basis waarvan u beleidsbeslissingen neemt over het beheer van de soorten in Nederland?”¹⁸

Uw voorganger antwoordde hierop dat “soortenorganisaties, met kwaliteitsborging door het CBS en de begeleidingscommissie voor NEM-meetnetten, (...) garant [staan] voor het kennisniveau van de waarnemers.”¹⁹

De leden van de BBB-fractie hebben onder 15 de volgende vraag gesteld:

“De leden van de BBB-fractie wijzen graag op het volgende. Om te mogen jagen in Nederland dienen aankomend jagers de opleiding Jacht en Faunabeheer te volgen. Deze opleiding wordt verzorgd door de Stichting Jachtopleidingen Nederland (SJV), die deze opleiding al meer dan veertig jaar verzorgt. De SJV leidt op voor het jachtexamen dat afgenomen wordt door de Stichting Jachtexamens Nederland (SJE). Deze stichting is bij wet ingesteld (Natuurbeschermingswet, thans Omgevingswet) en het examen is bij ministeriële regeling en ministerieel besluit vastgesteld. Voor de cursisten aan de opleiding en de deelnemers aan het examen is exact bepaald over welke kennis en vaardigheden zij dienen te beschikken. Examenkandidaten leggen een uitgebreid theorieexamen af bij één van de erkende examenlocaties van Lamark in Nederland. Deze examencentra worden ook door veel overheidsinstanties gebruikt voor het (laten) afnemen van erkende examens. De examens staan onder toezicht van de Examenkamer.

De Natuurbeschermingswet/Omgevingswet staat de houder van het jachtdiploma toe om – als uitzondering op de Natuurbeschermingswet – te jagen, schade te bestrijden en aan populatiebeheer te doen. Jagers leggen hun data vast in het Fauna Registratie Systeem (FRS) en nemen – via hun Wild-Beheerseenheden (WBE’s) – deel aan diverse wildtellingen. Zij hanteren daarbij het vierogenprincipe, tellen niet in eigen veld en een commissie per WBE elimineert dubbeltellingen en grenstellingen.

Daarnaast vormen de afschotgegevens die jagers vastleggen in het FRS een betrouwbare trend voor wat betreft de aantallen van de wildsoorten die aanwezig zijn in hun velden. Jagers hebben een

¹⁶ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 15 (antwoord onder 8).

¹⁷ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 15 (antwoord op vragen 10, 11, 12).

¹⁸ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 16.

¹⁹ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 16.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 7

wettelijke taak om te zorgen voor een goede wildstand in hun velden. Dit is een verantwoordelijkheid die de wetgever bij jagers heeft neergelegd. Tenslotte: jagers beschikken over moderne warmtebeeldapparatuur, kennen hun velden als hun broekzak, vormen een landelijk dekkend netwerk van 20.000+ vrijwilligers, zijn veel vaker in hun veld en op verschillende tijdstippen dan de telregels van de SOVON voorschrijven. Dit leidt de leden van de BBB-fractie tot de volgende vragen:

Hoe kunt u de onvolmaakte systematiek van het Netwerk Ecologische Monitoring, de Zoogdiervereniging en SOVON betrouwbaarder achten dan de telmethoden, data en vastlegging die decennialang al door jagers worden gehanteerd?"²⁰

De leden van de BBB-fractie hebben onder 16 de volgende vraag gesteld:

"Hoe kunt u het kennisniveau van jagers ondergeschikt maken aan dat van iedere vrijwilliger van SOVON die hazen wil tellen en opvoeren in het NDFF, terwijl jagers over aantoonbare kennis en ervaring en veldkennis beschikken om in hun velden te tellen?"²¹

Uw voorganger antwoordde op de vragen 15 en 16 als volgt: "Ik wil het kennisniveau van jagers niet in twijfel trekken. Hun expertise en ervaring zijn zeer waardevol en zij vervullen een belangrijke rol in het beheer van de wildstand. Zoals al aangegeven in het antwoord op vragen 5 en 6, vind ik het daarom wenselijk dat teldata van wildbeheereenheden in de toekomst gebruikt kunnen worden in aanvulling op de data die in het kader van het NEM worden verzameld. Op dit moment zijn de tellingen van wbe's nog niet geschikt. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft eerder geoordeeld dat deze data niet gevalideerd kunnen worden en daardoor (op dit moment) niet bruikbaar zijn voor het bepalen van landelijke trends. Daarom werk ik samen met alle betrokken partijen in het wildtellingenproject aan verbetering van het telprotocol van de wbe's en hun verzameling van gegevens zodat deze, net als de NEM telgegevens, kunnen worden gevalideerd door het CBS. Dit is ook waar de Kamer mij om heeft gevraagd in de motie van het lid Boswijk c.s. (Kamerstuk 36200 XIV)."²²

De leden van de BBB-fractie vragen of u de Kamer het rapport kunt overleggen waaruit het oordeel van het CBS blijkt dat de telprotocollen en daarmee de data niet gevalideerd kunnen worden.

Onder 17 hebben de leden van de BBB-fractie uw voorganger gevraagd:

"Hoe kunt u de teldata van de soortenverenigingen als objectief beschouwen, terwijl bekend is dat deze data gebruikt worden voor het bepalen van de stand van de soort en van deze 'data- 18 leverende' verenigingen bekend is dat zij anti-jacht zijn en dus een belang hebben bij het opvoeren van zo min mogelijk waarnemingen?"²³

Uw voorganger antwoordde hierop:

"Het beeld dat organisaties betrokken bij het NEM 'anti-jacht' zouden zijn en (daardoor) niet objectief zouden monitoren, herken ik niet. Het staat niet in de doelstellingen of statuten van bijvoorbeeld Sovon of de Zoogdiervereniging en komt niet tot uitdrukking in hun rapportages. In het geval van

²⁰ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 17.

²¹ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 17.

²² Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 17.

²³ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 17-18.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 8

dagactieve zoogdieren, waaronder haas en konijn, worden de data verzameld via Sovon. Sovon is geen belangen-, natuur- of soortenorganisatie en neemt geen positie in over maatschappelijke vraagstukken en vermijdt beleidsbeïnvloeding.”²⁴

Gelet hierop hebben de leden van de fractie van de BBB een aantal vragen over de 10e voortgangsrapportage.

*Vragen die betrekking hebben op de 10e voortgangsrapportage Natuur*²⁵

De leden van de fractie van de BBB lezen in Figuur 15: Indicator 4 “Trend Alle soorten”:

“Als we kijken naar indicator 4 ‘Trend Alle soorten’ (figuur 15), dan gaan van de 376 soorten die in de indicator zijn opgenomen er meer vooruit (179) dan achteruit (152). De overige soorten bleven stabiel (42) of hadden een onzekere trend (3). Vooral libellen, amfibieën en zoogdieren namen toe; dagvlinders gingen achteruit.”²⁶

Genoemde leden vragen of u kunt aangeven voor welke zoogdieren deze conclusie met betrekking tot de trendontwikkeling geldt.

Verder lezen de leden van de BBB-fractie in de 10 voortgangsrapportage Natuur:

“De monitoring van de natuurkwaliteit in Nederland vindt hoofdzakelijk plaats via drie sporen.

Het eerste spoor is via het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), waarbij soortenorganisaties samenwerken met het Rijk en de provincies. Samen met tienduizenden vrijwilligers zorgen zij jaarlijks voor de monitoring van soorten in de verschillende meetnetten. (...)

Beoordeling natuurkwaliteit

Op basis van deze monitoringsgegevens en via de ‘Werkwijze monitoring en beoordeling Natuurnetwerk en Natura2000’ vindt een beoordeling van de natuurkwaliteit plaats per gebied. De voor SNL gecertificeerde natuurbeheerders geven hier per gebied invulling aan (interne kwaliteitscyclus). Provincies nemen per beoordelingsgebied eens per zes jaar het initiatief tot de zogenaamde ‘goede gesprekken’ met de beheerders over de kwaliteit en de ambities van het NNN. De beoordeling via deze werkwijze en de monitoringsgegevens is niet geschikt om een landsdekkend beeld van de kwaliteit van de natuur te geven”²⁷

De leden van de BBB-fractie willen hier graag een vraag over stellen onder verwijzing naar de eerdere vragen over het verzamelen van natuurdata en het analyseren van trends voor wat betreft de ontwikkeling van de natuur in Nederland.

De geselecteerde soortenorganisaties (SOVON en Zoogdierverseniging) kennen niet genoeg leden om (bovengenoemde) stelling te rechtvaardigen dat er tienduizenden vrijwilligers jaarlijks zorgen voor de monitoring van soorten in de verschillende meetnetten. Uit het jaarverslag van Sovon volgt dat het

²⁴ Kamerstukken I, 2023/24, 34 985, U, p. 18.

²⁵ Kamerstukken I 2024/25, 35 576, AF.

²⁶ Natuur in Nederland. Stand van zaken eind 2023, Ministerie van LVVN, p. 24

²⁷ Natuur in Nederland. Stand van zaken eind 2023, Ministerie van LVVN, p. 25.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 9

aantal betalende leden in 2023 met bijna tweehonderd is gestegen naar 4826. Hieronder bevinden zich zo'n 150 vogelwerkgroepen.²⁸ Daarbij weten de leden van de BBB-fractie dat de Zoogdiervereniging ongeveer 1.700 leden heeft. Het lijkt hen onwaarschijnlijk dat 100% van de leden participeert in de vogeltellingen. Zij vragen of u kunt aangeven wie deze 'tienduizenden vrijwilligers' zijn en hoe er door het ministerie toezicht wordt gehouden op de integriteit (juistheid, tijdigheid en volledigheid) van de aangeleverde data door de soortenverenigingen.

In het jaarverslag van SOVON staat verder het volgende vermeld: *"De Sovonacademie neemt een steeds belangrijker plek in bij de werving en opleiding van tellers. In 2023 hebben meer dan 250 deelnemers meegedaan aan de watervogelmodule en starten 450 deelnemers in het najaar voor de editie 2023/24, een prachtig resultaat. Daarnaast is hard gewerkt aan de ontwikkeling van de broedvogelmodule die in 2024 voor het eerst zal worden aangeboden."*²⁹

De leden van de BBB-fractie vragen of u kunt aangeven of deze vrijwilligers in voldoende mate 'deskundig' zijn voor vogeltellingen en – in het bijzonder - tellingen van andere diersoorten. Meer in het bijzonder willen deze leden graag weten

- of de Sovonacademie ministerieel – of anderszins erkend is;
- welk curriculum de vogeltrainingen kennen;
- hoeveel studie-uren er gemoeid zijn met het de vogelopleidingen van SOVON;
- welke examineringseisen hierbij gelden en;
- of deze onder toezicht van een certificerende instantie staan, zoals bijvoorbeeld de Examenkamer.

Verder vragen de leden van de BBB-fractie of u kunt aangeven hoeveel gediplomeerde vogeltellers er deelnemen aan de vogeltellingen, hoeveel vogeltellers er in totaal deelnemen aan de tellingen en hoe lang deze opleidingen – in deze vorm en met deze examinering – al bestaan en consistent worden aangeboden.

De leden van de BBB-fractie zijn bekend met de opleiding Jacht en Faunabeheer, welke opleiding inmiddels meer dan 50 jaar wordt verzorgd en waar ieder jaar ongeveer 1.000 mensen aan deelnemen. In het cursusseizoen 2023/2024 waren er bijna 1.200 jachtcursisten.³⁰ De opleiding is wettelijk erkend. In een examen wordt onder ministerieel toezicht de kennis van de deelnemers getoetst. Het met goed resultaat doorlopen van deze opleiding levert een diploma op wat één van de eisen is voor het aanvragen van een Omgevingsvergunning jachtgeweeractiviteit.³¹ Een concrete eis - op grond waarvan de houder van deze omgevingsvergunning heeft aangetoond over onder meer de vereiste kennis te beschikken over de diersoorten in Nederland – die vrijstelling geeft van wettelijke natuurbeschermingsregels.

²⁸ [Jaarverslag 2023](#) van Sovon, p. 13.

²⁹ [Jaarverslag 2023](#) van Sovon, p. 4.

³⁰ [Recordaantal vrouwen doet examen jachtopleiding - De Jagersvereniging](#)

³¹ [cursus Jacht & Faunabeheer | Stichting Jachtopleidingen Nederland.](#)

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 10

Met betrekking tot bovenstaande vragen de leden van de BBB-fractie of u kunt aangeven of u bereid bent om houders van dit diploma Jacht en Faunabeheer in de toekomst nader in te zetten voor de tellingen van vogels en wildsoorten in Nederland.

Om wilde dieren in de natuur te tellen zullen de tellers in natuurgebieden en op particuliere natuur- en landbouwgronden moeten tellen. Hiervoor hebben zij de toestemming van de grondeigenaar nodig om deze gronden te mogen betreden. Wilde dieren tellen kan immers niet volledig vanaf de openbare weg, aldus de leden van de BBB-fractie. Zij vragen of alle 'tellers' beschikken over deze toestemming van de grondeigenaren. Als dit het geval is dan horen zij graag hoe dit gemonitord wordt. Als de tellers geen toestemming hebben van de grondeigenaren lopen zij immers het risico onbevoegd gronden van derden te betreden.

Ter informatie delen de leden van de fractie van de BBB mede dat de (ruim 20.000) houders van een Omgevingsvergunning jachtgeweeractiviteit allemaal over een schriftelijke verklaring dienen te beschikken op grond waarvan zij gerechtigd zijn (natuur)gronden te betreden; dit wordt ieder jaar door de politie gecontroleerd. Kunt u aangeven of u overweegt om deze beschikbare groep – die bovendien veelal het gehele jaar in het buitengebied verblijft – in de toekomst in te zetten voor het uitvoeren van tellingen waarmee de trend en de feitelijke aantallen van soorten kunnen worden vastgesteld, zo vragen de leden van de BBB-fractie.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA

De leden van de fractie van GroenLinks-PvdA vragen of u kunt aangeven of de middelen die na afschaffing van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) overblijven, voldoende zijn om de resterende opgave verwerving en inrichting van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) af te ronden voor 2027. Als dat niet het geval is horen zij graag welke middelen nog nodig zijn.

De leden van de fractie van GroenLinks-PvdA merken op dat u stelselverantwoordelijk bent. Zij vragen of u het verplichtende instrumentarium van de Omgevingswet gaat inzetten om de resterende 10.000 hectare aan te leggen die in 2027 waarschijnlijk nog resteert. Zo niet, dan horen zij graag waarom niet. Als dit wel het geval is dan informeren zij op welke wijze u met de voorbereidingen hiervan bezig bent.

Het areaal Agrarisch natuurbeheer (ANB) is toegenomen, zo stellen de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA. Zij vragen of de biodiversiteit op deze percelen (en op het ANB-areaal als geheel) ook is toegenomen. Als dat niet het geval is dan informeren zij welke lessen hieruit geleerd moeten worden.

De realisatie van de landelijke bossenstrategie '*ligt (...) ver achter op de gestelde doelen*' als gevolg van de onzekerheid over financiering en afschaffing van het NPLG.³² De leden van de fractie van GroenLinks-PvdA informeren wat het kabinet gaat doen om dit te repareren.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA

De leden van de fractie van het CDA constateren dat het ruim een jaar na eind 2023 is en vragen of

³² Natuur in Nederland. Stand van zaken eind 2023, Ministerie van LNVN, p. 36.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 11

de volgende voortgangsrapportage Natuur binnen een half jaar na afsluiting van het betreffende jaar aan beide Kamers kan worden toegezonden, zodat er actueel zicht is op de uitvoerbaarheid.

De leden van de CDA-fractie constateren dat het doel in 2027 is om 80.000 ha natuur te realiseren. Er moet nog 29.520 ha worden ingericht. Zijn vragen of het klopt dat het Rijk niet op schema ligt om 80.000 ha in 2027 te realiseren. In het verlengde hiervan informeren zij hoe u in dit kader aankijkt tegen de forse miljardenbezuiniging op het NPLG en hoe u oordeelt over de uitvoerbaarheid gelet op de vastgestelde doelstellingen.³³ Inmiddels is het voorjaar 2025 en de leden van de CDA-fractie vragen naar de stand per eind 2024.

De leden van de CDA-fractie constateren dat in iedere regio het concept-NPLG ter visie is gelegd, na vele bestuurlijke overleggen met agrariërs, natuurbeschermers, bewoners en andere betrokkenen. De provincies hebben hierin gezamenlijk opgetrokken met het Rijk, de waterschappen enzovoorts. Na de eerste toekenning voor de leefbaarheid, de verduurzaming van de landbouw en natuurherstel is er een streep gezet door het NPLG. Kunt u reflecteren op het effect met betrekking tot de uitvoerbaarheid in de regio's, bij betrokken agrariërs, natuurbeschermers en andere regionale partijen en hoe rijmt u het strepen van gedragen uitvoeringsplannen uit de regio met het adagium "Elke regio telt!"³⁴

De leden van de CDA-fractie constateren dat er jaarlijks ongeveer 1000 ha minder natuur gerealiseerd is, dan gepland en begroot. Zij vragen welke redenen hieraan ten grondslag liggen en informeren naar de knelpunten bij de uitvoerbaarheid.³⁵

De leden van de CDA-fractie stellen voorts vast dat de provincies Noord-Holland en Noord-Brabant aanvullende ambities natuurhectares hebben. Zij informeren of deze aanvullende ambities ten koste gaan van de duurzame landbouwhectares en vragen naar uw mening hierover.

De leden van de CDA-fractie vragen naar de planologische bescherming van het NNN door provincies. Deze is op dit moment veel te ruim, zo stellen deze leden. Zij vragen of u in verband met de uitvoerbaarheid van andere functies dan natuur deze te ruime begrenzing samen met de provincies terug kunt brengen in verband met verkeerde schaduwwerking?³⁶

De leden van de CDA-fractie merken op dat binnen N2000-gebieden, natuur en waterkwaliteit en waterkwantiteit vaak een positief effect hebben.³⁷ In de antwoorden op vraag 50 bij de ontwerpbegroting LVVN 2025 staat vermeld dat "(o)p grond van de Drinkwaterwet (...) de drinkwaterwinning [is] aangewezen als dwingende reden van groot openbaar belang. De Habitatrictlijn biedt het bevoegd gezag de mogelijkheid op basis van dit belang een uitzondering te verlenen voor het toestaan van een project dat nadelige gevolgen heeft voor een N2000-gebied. Dat biedt het bevoegd gezag maatwerkruimte om hier een zeer bewuste afweging in te maken, mits compenserende maatregelen

³³ Natuur in Nederland. Stand van zaken eind 2023, Ministerie van LVVN, p. 7-8.

³⁴ Natuur in Nederland. Stand van zaken eind 2023, Ministerie van LVVN, p. 8.

³⁵ Natuur in Nederland. Stand van zaken eind 2023, Ministerie van LVVN, p. 11.

³⁶ Natuur in Nederland. Stand van zaken eind 2023, Ministerie van LVVN, p. 15.

³⁷ Natuur in Nederland. Stand van zaken eind 2023, Ministerie van LVVN, p. 20.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 12

worden genomen.”³⁸ Deze leden constateren dat in het Wierdense Veld in Overijssel de maatschappelijke doelen met betrekking tot natuur en waterwinning niet te combineren zijn. Zij informeren naar uw mening en vragen op welke wijze de provincie Overijssel ruimte kan krijgen voor maatwerk bij de uitvoering, net zoals bij de drinkwaterwinning Gilzerbaan.

De leden van de CDA-fractie constateren dat het Rijk 35 miljoen beschikbaar heeft gesteld voor het uitvoeren van de eerste fase van het Natuur- en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland (NMBP). Voor het eiland Bonaire vragen deze leden prioriteit te geven aan de afvalwaterproblematiek, zodat het afvalwater niet de zee in stroomt en het koraal aantast. Verder vragen zij u in dit verband wat er nodig is om dit uitgevoerd te krijgen en informeren zij of de evaluatie van deze eerste fase reeds beschikbaar is.

Verhoging rekenkundige ondergrens

De leden van de CDA-fractie constateren met grote belangstelling dat de regering voornemens is de rekenkundige ondergrens van stikstofuitstoot te verhogen van 0,005 mol per hectare per jaar naar 1 mol per hectare per jaar. Hierover heeft de minister van LNVN in de media uitlatingen gedaan en op vragen van leden van de CDA-fractie bij de ontwerpbegroting 2025 antwoord gegeven.³⁹ Deze leden vragen zich af hoe de minister genoeg maatregelen aan natuurherstel kan gaan nemen, zodat zij voldoende ruimte heeft om de rekenkundige ondergrens te verhogen. Ook zijn zij benieuwd wat de verhoging van de rekenkundige ondergrens zou betekenen voor de uitvoerbaarheid en effectiviteit van het ongewijzigde natuurbeleid.

De leden van de CDA-fractie lezen bovendien in de antwoorden op hun vragen bij de ontwerpbegroting 2025 dat de regering de houdbaarheid van de verhoging van de rekenkundige ondergrens wil ‘testen’ via een proefprocedure bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Dit zou anderhalf jaar duren. Kunt u aangeven of voorgaande klopt? Zo ja, kunt u aangeven waarom dit zo lang duurt en zijn er mogelijkheden om eerder duidelijkheid te hebben over deze houdbaarheid, zo vragen genoemde leden.

Bossenstrategie

De leden van de CDA-fractie lezen in de voortgangsrapportage 2023 dat de uitvoering van de Landelijke Bossenstrategie een zeer traag tempo heeft. Er is slechts vier procent van de totale uitbreidingsopgave gerealiseerd. De reden voor deze vertraagde realisatie zou aanhoudende onzekerheid over de financiering zijn, onder meer door het wegvallen van het Transitiefonds.⁴⁰ Kunt u bevestigen dat dit een incorrecte stelling is, gegeven het feit dat het Transitiefonds pas 29 november 2024 is ingetrokken en in 2023 geen sprake was van intrekking? Kunt u aangeven wat wel de reden was van de vertraging in de uitvoering van de Bossenstrategie?

Daarnaast zijn de leden van de CDA-fractie benieuwd hoe de regering de uitvoering van de Bossenstrategie op schema gaat brengen. Hierover lezen de leden ook in de ontwerpbegroting 2025 dat de realisatie en versnelling van de uitvoering nog onzeker zijn. Kunt u aangeven of er voldoende

³⁸ Kamerstukken I 2024/25, 36 600 XIV, J, p. 25.

³⁹ Kamerstukken I 2024/25, 36 600 XIV, J, p. 24.

⁴⁰ Natuur in Nederland. Stand van zaken eind 2023, Ministerie van LNVN, p. 6.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 13

middelen zijn voor Rijk en provincies voor een tijdige uitvoering van de Bossenstrategie, gelet op het feit dat het Transitiefonds is geschrapt? Zo ja, waar komen deze middelen vandaan en hoe bent u van plan deze aan te wenden?

Agrarisch Natuur- en Landbouwbeheer (hierna: ANLb) – langjarige contracten

De leden van de CDA-fractie lezen in de voortgangsrapportage 2023 dat het areaal ANLb-gronden is toegenomen.⁴¹ Wel zijn er grote verschillen in aandeel agrarisch natuurbeheer ten opzichte van het totale landbouwgebied tussen provincies. Kunt u hiervoor een verklaring geven?

In het licht van het ANLb memorieren deze leden voorts de Kamerbrief van 29 november 2024, waarin de contouren van het agrarisch natuurbeleid zijn uiteenzet.⁴² Deze leden hebben daar met belangstelling van kennisgenomen, mede omdat de minister langjarige beheercontracten als randvoorwaardelijk ziet. De leden van de CDA-fractie vragen welke kansen u ziet om in 2025 het aanbieden van langjarige beheercontracten (12 jaar of langer) aan agrarische ondernemers mogelijk te maken. Welke effecten zou dit volgens u kunnen hebben op de uitvoering van het agrarisch natuur- en landschapsbeheerbeleid? Kunt u aangeven op welke termijn de langjarige beheercontracten mogelijk zijn en voor welke duur? Hoeveel ruimte en middelen krijgen provincies hiervoor in de uitvoering? Op welke manier gaat u hiervoor financiering vinden, gelet op de intrekking van het Transitiefonds?

Zonering langs N2000 – strikte uitvoering natuurbeleid?

De leden van de CDA-fractie constateren voorts dat agrarisch ondernemen in de buurt van natuurgebieden steeds lastiger wordt. Deze leden lezen over het voornemen van verschillende provinciebesturen die zich genoodzaakt zien een "zone" rondom N2000-gebieden schoon te vegen van agrarische activiteiten. Herkent u deze angst? In hoeverre kunt u voorkomen dat levensvatbare agrarische ondernemers moeten stoppen door een strikte uitvoering van natuurbeleid? Welke hulp biedt u aan provincies in de uitvoering van het (agrarisch) natuurbeleid?

Natuurherstelverordening

De fractieleden van het CDA constateren dat de Natuurherstelverordening van de Europese Unie afgelopen jaar inwerking is getreden.⁴³ Klopt het dat Nederland op 1 september 2026 een concept nationaal herstelplan moet hebben ingediend bij de Europese Commissie? Zo ja, in hoeverre acht u dit haalbaar en hoe gaat u dit herstelplan opstellen? Deze leden zijn benieuwd welke rol de verplichtingen uit de Natuurherstelverordening krijgen binnen de voortgangsrapportage Natuur. Kunt u hierop reflecteren?

Kunt u reeds aangeven hoe u invulling gaat geven aan de herstelmaatregelen van 20% van de land- en zeegebieden in 2030 buiten de huidige Natura 2000 en NNN-gebieden? Zo ja, hoe? Zo niet, wanneer denkt u dit te kunnen aangeven? Welke gevolgen gaan de verplichtingen hebben voor de uitvoering van het bestaande (agrarische) natuurbeleid?

Monitoring – Ecologische Autoriteit en Nationale Databank Flora en Fauna (hierna: NDF)

⁴¹ Kamerstukken II, 2024/25, 33 576, nr. 416, p. 1.

⁴² Kamerstukken II, 2024/25, 33 576, nr. 402.

⁴³ Verordening (EU) 2024/1991 inzake natuurherstel.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 14

De leden van de CDA-fractie lezen dat de Ecologische Autoriteit afgelopen jaren bij de uitvoering de natuurdoelanalyses in het kader van het inmiddels geschrapte NPLG heeft getoetst. Welke rol ziet u nog voor de Ecologische Autoriteit in 2025 en wat verwacht u hiervan gelet op het gewijzigde beleid?

Ten slotte constateren deze leden met belangstelling dat de NDFF openbaar toegankelijk is geworden. Welk effect zal dit volgens u hebben op de monitoring van het natuurbeleid in Nederland en hoe wordt dit zichtbaar in de volgende voortgangsrapportage? In hoeverre vertrouwt u de gegevens uit de NDFF? In hoeverre kan openbaarheid bijdrage aan verdere validatie van de gegevens en ziet u kansen om de betrouwbaarheid te vergroten?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fracties van GroenLinks-PvdA en de SP gezamenlijk

"In 2023 hebben de provincies, blijkens deze VRN, 1.968 hectare nieuwe natuur ingericht ten behoeve van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). In totaal is van de in het Natuurpact afgesproken ambitie van (minimaal) 80.000 hectare inmiddels 50.480 hectare (63%) ingericht. Op grond van deze VRN verwachten de provincies een restantopgave van ongeveer 10.000 hectare na 2027. Ondanks dat werken provincies onverkort door aan het realiseren van het NNN."⁴⁴

Uitgaande van de realisatie van een kleine 2.000 hectare nieuw ingerichte natuur in 2023 en de verwachting dat 10.000 hectare pas na 2027 zal worden ingericht, vragen de fractieleden van GroenLinks-PvdA en de SP of het inrichten van rond de 7.000 hectare in zowel 2025, 2026 als 2027 wel een reële inschatting is. Deze leden ontvangen hierop graag een onderbouwing.

"Uit de VRN blijkt dat de oppervlakte waarop subsidie voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) wordt verstrekt in 2023 met circa 12.000 hectare is toegenomen. In totaal is hiermee 116.754 hectare in beheer voor ANLb; dat is 6,5% van het totale areaal landbouwgrond. Zoals bekend heeft het kabinet in het hoofdlijnenakkoord een structurele impuls van € 500 miljoen voor agrarisch natuurbeheer ingeboekt. De besteding van deze middelen zal in samenspraak met provincies, gebiedscollectieven en andere betrokken partijen worden uitgewerkt. Uw Kamer wordt hierover in een separate brief nader geïnformeerd."⁴⁵

De fractieleden van GroenLinks-PvdA en de SP vragen u welke natuurdoelen worden behaald met het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (hierna: ANLb).

Hoeveel van de totale oppervlakte ANLb wordt meegerekend als volwaardige natuur en hoeveel procent is dit van de totale natuur in Nederland?

Wanneer wordt bekend hoe de €500 miljoen (structureel) wordt verdeeld en waar het voor gaat worden ingezet?

Wordt hierbij ook gedacht aan hogere vergoedingen voor werkzaamheden rond het ANLb dan uitsluitend vergoedingen voor derving van inkomsten, zo vragen de fractieleden van GroenLinks-PvdA en de SP.

⁴⁴ Kamerstukken II, 2024/25, 33 576, nr. 416, p. 1.

⁴⁵ Ibidem.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 15

“Jaarlijks bekijken we in samenspraak met de leveranciers van de informatie over natuurkwaliteit welke indicatoren kunnen worden geactualiseerd. In deze VRN zijn voor het onderdeel natuurkwaliteit bij twee van de acht indicatoren (in beeld gebracht op verzoek van uw Kamer) nieuwe data beschikbaar gekomen: de trend Habitat-en Vogelrichtlijnsoorten (indicator 3) en de trend alle soorten (indicator 4). De update van indicator 3 toont dat de meerderheid van de Habitatrichtlijnsoorten een toenemende of stabiele trend heeft. Een kleiner deel gaat achteruit. De update van indicator 4 laat zien dat van de 376 soorten die in de indicator zijn opgenomen ten opzichte van de vorige voortgangsrapportage meer soorten vooruitgaan (179) dan achteruit (152). Vooral libellen, amfibieën en zoogdieren namen toe. Onder meer dagvlinders gingen achteruit. De overige 45 soorten blijven stabiel of kennen een onzekere trend.”⁴⁶

De fractieleden van GroenLinks-PvdA en de SP vragen u welke relatie er kan worden gelegd tussen de resultaten rond de indicatoren en de genomen maatregelen ter verbetering van de natuurkwaliteit. Kan deze relatie ook worden gelegd als het gaat om het ANLb?

“Naast de 500 miljoen is er eenmalig € 5 miljard beschikbaar, waarvan, zoals vermeld in het regeerprogramma, een deel ten goede zal komen aan het natuurbeleid. Ten slotte is er in de ontwerp-LVVN-begroting voor 2025 die aan uw Kamer is voorgelegd, € 40 miljoen beschikbaar voor maatregelen op de korte termijn, waaronder € 8 miljoen voor natuurmonitoring.”⁴⁷

De fractieleden van GroenLinks-PvdA en de SP vragen welk deel van de €5 miljard ten goede zal komen aan het natuurbeleid.

Deze leden vragen welke maatregelen, waarvoor €40 miljoen beschikbaar is, zij op de korte termijn kunnen verwachten, naast de €8 miljoen voor natuurmonitoring.

De fractieleden van GroenLinks-PvdA en de SP vragen wat, naar verwachting, de invloed en het effect is van de uitspraken van de Raad van State in december en de Greenpeace zaak van januari op uw natuurbeleid.⁴⁸

Via het Natuurpact wordt gewerkt aan drie hoofdambities: vergroten van de biodiversiteit; versterken van de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur en het; versterken van de verbinding tussen natuur en economie.⁴⁹

De fractieleden van GroenLinks-PvdA en de SP vragen u welke vorderingen er zijn gemaakt met het vergroten van de biodiversiteit en welke inzet hierop specifiek wordt gedaan.

Op welke wijze wordt de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur in de praktijk vormgegeven?

⁴⁶ Kamerstukken II, 2024/25, 33 576, nr. 416, p. 2.

⁴⁷ Kamerstukken II, 2024/25, 33 576, nr. 416, p. 3.

⁴⁸ RvS, 12 december 2024, ECLI:NL:RVS:2024:4923; Rb Den Haag, 22 januari 2025 ECLI:NL:RBDHA:2025:578.

⁴⁹ PBL, “Lessen uit 10 jaar natuurpact”, p. 8.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 16

Op welke wijze wordt vormgegeven aan de verbinding tussen natuur en economie en tot welke resultaten heeft dit concreet geleid?

“Daarnaast werkten in 2023 de diverse overheden eveneens samen aan het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), een gebiedsgerichte en samenhangende aanpak ten aanzien van gezonde natuur, schoon water en schone lucht. Hierin waren onder andere beleidsopgaven voor natuur (VHR), terugdringen stikstofdepositie, klimaat (-mitigatie en -adaptatie) en water (KRW) samengebracht. In juli 2023 hebben de provincies hun eerste versies van de gebiedsprogramma’s opgeleverd. In december 2023 is het ontwerp-NPLG ter inzage gelegd. In juni 2024 heeft het Rijk middelen toegekend aan de door de provincies reeds ingediende maatregelpakketten in het kader van het NPLG. In 2024 heeft het nieuwe kabinet aangekondigd de gebiedsgerichte aanpak van het landelijk gebied op een andere manier vorm te willen geven. Deze andere aanpak wordt momenteel voorbereid.”⁵⁰

De fractieleden van GroenLinks-PvdA en de SP vragen op welk moment de nieuwe gebiedsgerichte aanpak van het landelijk gebied kan worden verwacht. Welke gevolgen heeft de nieuwe aanpak op de reeds gemaakte afspraken binnen het NPLG? Heeft deze nieuwe aanpak ook gevolgen voor de via de NPLG in 2024 toegezegde middelen? Zo ja, welke?

“Watermaatregelen zijn nodig om de Europees wettelijke opgaven te halen, niet alleen de VHR, maar bijvoorbeeld ook de Kaderrichtlijn Water (KRW).”⁵¹

De fractieleden van GroenLinks-PvdA en de SP vragen hoeveel waterlichamen in Nederland inmiddels voldoen aan de Kaderrichtlijn Water.

Deze leden vragen u welke aanvullende maatregelen zij kunnen verwachten als het gaat om het versnellen van het behalen van de Kaderrichtlijn Water in 2027. En wanneer kunnen zij deze verwachten?

Welke gevolgen heeft het niet halen van de KRW in 2027 voor Nederland vanuit Europa?

“In 2021 is gestart met de uitvoering van de Landelijke Bossenstrategie. Rijk en provincies hebben deze strategie in 2020 opgesteld om te zorgen voor een gezond, toekomstbestendig en maatschappelijk gewaardeerd bos. Met onder andere 37.400 hectare bosuitbreiding en revitalisering van het bestaande bos per 2030 geven Rijk en provincies invulling aan klimaatdoelstellingen en verbetering van de biodiversiteit.”⁵²

De fractieleden van GroenLinks-PvdA en de SP vragen u waarom de realisatie van de 37.400 hectare bosuitbreiding, waarvan slechts 4% is gerealiseerd, niet wordt gehaald binnen de gestelde termijn van 2030. Zijn er versnellingsplannen in voorbereiding?

Ten slotte vragen deze leden hoeveel bestaand bos er in Nederland is en hoeveel hectare hiervan inmiddels is gerevitaliseerd. Hoeveel middelen zijn hiervoor beschikbaar? Welke methodes worden hiertoe toegepast en met welk resultaat voor de biodiversiteit?

⁵⁰ Bijlage bij *Kamerstukken II*, 2024/25, 33 576, nr. 416; Tiende voortgangsrapportage natuur p. 8.

⁵¹ Bijlage bij *Kamerstukken II*, 2024/25, 33 576, nr. 416; Tiende voortgangsrapportage natuur p. 20.

⁵² Bijlage bij *Kamerstukken II*, 2024/25, 33 576, nr. 416; Tiende voortgangsrapportage natuur p. 36.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 17

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdD

In een artikel van de Telegraaf lezen de fractieleden van de PvdD dat u onderbouwing heeft gevonden vanuit de wetenschap voor een hogere 'rekenkundige ondergrens' van 0,005 mol naar 1 mol (200x zoveel).⁵³

Op welke wetenschappelijke onderbouwing doelt de minister precies? Graag ontvangen de fractieleden van de PvdD een overzicht van de onderzoeken die deze uitspraak zouden onderbouwen, van zowel de eerste groep wetenschappers als de tweede groep wetenschappers die u benoemt. Daarnaast zijn deze leden benieuwd welke beleidsterreinen zijn meegenomen in de onderzoeken. Wanneer de onderzoeken niet ingaan op de effecten van een versoepeling van de stikstofgrens voor klimaat, dierwaardigheid, biodiversiteit, waterkwaliteit, luchtkwaliteit en bodemkwaliteit, horen deze leden graag waarom dat zo is.

De fractieleden van de PvdD vragen waarom u voor het verhogen van een ondergrens in plaats van voor het inkrimpen van de veestapel. Heeft u deze twee maatregelen met elkaar vergeleken in termen van effectiviteit op het terrein van klimaat, dierwaardigheid, biodiversiteit, waterkwaliteit, luchtkwaliteit en bodemkwaliteit? Zo ja, dan zien de leden van de PvdD-fractie graag de resultaten van deze vergelijking tegemoet. Zo nee, waarom niet?

Één van uw argumenten om de ondergrens te verhogen is omdat de betrouwbaarheid van het stikstofrekenmodel voor één bedrijf minder accuraat zou zijn.

Is dit argument over modelonzekerheid afgewogen tegenover juridische en ecologische argumenten? Zo ja, dan zien de leden van de PvdD-fractie de resultaten van deze afweging graag tegemoet. Zo nee, waarom niet?

De fractieleden van de PvdD vragen hoe de uitspraken van deze wetenschappers waar de minister zich op baseert zich verhouden tot de wetenschappers van bijvoorbeeld de TNO en de UvA die andere uitspraken hebben gedaan. Deze leden ontvangen graag uw reflectie hierop.

Hoe verhoudt het door u aangehaalde wetenschappelijk bewijs zich tot de uitspraak van de Raad van State over intern salderen⁵⁴ en de uitspraak van de Rechtbank Den Haag in de Greenpeace-zaak tegen de Staat?⁵⁵

De fractieleden van de PvdD vragen of u bekend bent met het artikel "Door BBB geclaimde stikstofdoorbraak lijkt toch vooral een hobbelig geitenpad" in de Trouw.⁵⁶

⁵³ "Landbouwminister Femke Wiersma (BBB) wil ondergrens voor stikstofuitstoot versoepelen: 'We móéten Nederland uit slop trekken'", geraadpleegd op www.telegraaf.nl.

⁵⁴ RvS, 12 december 2024, ECLI:NL:RVS:2024:4923.

⁵⁵ Rb Den Haag, 22 januari 2025 ECLI:NL:RBDHA:2025:578.

⁵⁶ "Door BBB geclaimde stikstofdoorbraak lijkt toch vooral een hobbelig geitenpad", geraadpleegd op www.trouw.nl.

datum 4 maart 2025

ons kenmerk 176303U

blad 18

Tijdens de presentatie van de resultaten van het TNO/UvA rapport die onderzoek deden naar de rekenkundige ondergrens, gebeurde het volgende. "Niet alleen de TNO- en UvA-onderzoekers mochten hun bevindingen presenteren. Arthur Petersen, hoogleraar wetenschap, techniek en beleid in Londen, kwam als lid van de klankbordgroep bij het onderzoek tot een andere conclusie: er was wél een harde ondergrens vast te stellen."⁵⁷

De fractieleden van de PvdD vragen of u kunt toelichten waarom Arthur Petersen vervolgens door u werd gevraagd om de ondergrens nader te onderzoeken. Vindt u dit 'selectief shoppen in de wetenschap'? Deze leden ontvangen hierop graag een reactie.

Wat vindt u van de vrees van provincieambtenaren dat met het vrijstellen van kleine stikstofuitstoters het risico bestaat dat juist grote uitstoters in de problemen komen als zij een vergunning nodig hebben?

Uit de tiende voortgangsrapportage natuur blijkt dat Nederland nog steeds niet op koers is om het Natuurnetwerk Nederland (NNN) tijdig af te ronden. Afsproken was om het netwerk in 2027 afgerond te hebben, echter lijkt dit nu 13 jaar uitgesteld te worden – tot 2040.⁵⁸

De fractieleden van de PvdD vragen of u voornemens bent om alles op alles te zetten om het netwerk alsnog in 2027 afgerond te hebben. Zo ja, op welke wijze? Zo nee, waarom niet?

Bent u voornemens om alsnog een oplossingsrichting aan te dragen voor het vergroten en verbinden van natuurgebieden, iets wat nu ontbreekt in de voortgangsrapportage?

De leden van de vaste commissie voor LNV zien uw reactie met belangstelling tegemoet en ontvangen deze graag **uiterlijk 28 maart 2025**.

Hoogachtend,

G.J. Oplaat

Voorzitter van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ 'Realisatie natuurnetwerk blijft ver achter', geraadpleegd op www.natuurmonumenten.nl.